

Ὁ Γάλλος στρατιωτικὸς Δελωνὲ παρατήρησεν ὅτι ὅλοι οἱ γαλλικοὶ πόλεμοι καὶ αἱ ἀποικιακαὶ ἐκστρατεῖαι ἐμφανίζονται κατὰ κανονικὰς σχεδὸν χρονικὰς περιόδους.

Ἐκστρατεία Ἀλγερίας	1830
» Ταϊτι	1842
» Ν. Καληδονίας	1853
Ἐκστρατεία Ἰνδοκίνας	1860
Γαλλο-Γερμανικὸς πόλεμος	1870
Τόνις, Σουδάν, Τογκίνον	1881-84
Μαδαγασκάρ	1895
Μαρόκον	1906

Παρατηρεῖται ὅτι ἡ ἀπόστασις μεταξὺ τῶν ἱστορικῶν τούτων γεγονότων, δηλ ἡ περίοδος τοῦ πολεμικοῦ ὄργασμοῦ τοῦ γαλλικοῦ ἔθνους εἶνε περίπου δεκαετής.

Ἀνάλογον παρατήρησιν δύναται τις νὰ κάμῃ καὶ διὰ τὰ Ἑλληνικὰ γεγονότα τῆς προσφάτου ἱστορίας.

Ἄλλ' ἐκεῖνο τὸ ὅποιον εἶνε ἐκπλητικώτερον εἰς τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν εἶνε ἡ παρατήρησις ὅτι κατὰ τὰς αὐτὰς δεκαετεῖς περιόδους συμπίπτουσι ἑκτακτοὶ ἀνωμαλῖαι εἰς πολλὰ φυσικὰ καὶ μετεωρολογικὰ φαινόμενα τὰ ὅποια ἄλλως τε εἶνε γνωστὸν ὅτι συνδέονται πρὸς ἀλληλα. Οὕτω συμπίπτει πρὸς τὴν δεκαετῆ περίοδον τῆς πολεμικῆς δράσεως ἡ αὐξησις τῶν κηλίδων τοῦ ἡλίου, ἡ μεγίστη ἔντασις τῶν μαγνητικῶν ρευμάτων τῆς γῆς καὶ πληθὺς ἀτμοσφαιρικῶν, ἠλεκτρικῶν, καὶ θερμικῶν φαινομένων ἅτινα συμπίπτουσι μὲ τὴν ἐπέκτασιν τῶν κηλίδων.

Δὲν θὰ ἦτο ὄθεν ἀδύνατον ν' ἀποδειχθῆ ποτὲ ὅτι αἱ κηλίδες τοῦ ἡλίου ἔχουσι ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν ἐκρήξεων τῶν πολέμων.

Κατὰ τὸν Φλαμμοριῶνα τὰ ἀνωτέρω φυσικὰ φαινόμενα ἐνεφανίσθησαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη μὲ ἐντελῶς ἐξαιρετικὴν ζωηρότητα. Ἀπὸ τοῦ 1907 αἱ ἐποχαὶ τοῦ ἔτους μετεβλήθησαν, οἱ κλιματολογικοὶ ὄροι ἀνεστατώθησαν, ἐνεφανίσθησαν θέρη ὀροχερὰ καὶ χειμῶνες καλοκαιρινοὶ, ἡ ἀνοιξις καὶ τὸ φθινόπωρον κατηργήθησαν, οἱ ἄνεμοι μετεβλήθησαν. Φαίνεται ὅτι ἡ κανονικῶς κατὰ δεκαετίαν ἐμφανιζομένη ἀνωμαλία τῶν φυσικῶν καὶ μετεωρολογικῶν φαινομένων, ἐπήλθεν αὐτὴν τὴν φοράν μὲ ζωηρότητα καὶ ἔντασιν ὑπερβαλλούσας ὅλας τὰς ἄλλας περιόδους, καὶ ὅτι ταυτοχρόνως εἶνε διαρκείας πολὺ μεγαλειτέρας.

Ἐνῶ πολλοὶ ἀποδίδουσι τὰς ἐξαιρετικὰς ταύτας μετεωρολογικὰς ἀνωμαλίας εἰς τὴν ἐπικρατούσαν πρωτοφανῆ σειρὰν πολέμων, φαίνεται ἀντιθέτως λογικώτερον ν' ἀποδοθῆ ἡ σημερινὴ πολεμικὴ μανία τῶν ἀν-

θρώπων, εἰς τὴν ἐξαιρετικῶς ἀνώμαλον ἀτμοσφαιρικὴν κατάστασιν.

Ἐκτός τῶν φυσικῶν φαινομένων ἅτινα ὡς ἄνω εἶδομεν ἐπηρεάζουσι τοὺς πολέμους ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἀφορμὰς καὶ τὸν χρόνον δηλ. τὴν ἐκρηξιν ὡς καὶ τὴν διάρκειαν, ὑπάρχουσι καὶ ἕτερα φυσικὰ φαινόμενα ἐπηρεάζοντα τὸν τόπον τῶν πολέμων δηλ. τὴν κατεύθυνσιν αὐτῶν. Ἐν ἑκ τῶν φυσικῶν φαινομένων τούτων ἴσως εἶνε ἡ περιστροφή τῆς γῆς περὶ τὸν ἄξωνά της, ἥτις, ὡς γνωστὸν, γίνεται ἐκ δυομῶν πρὸς ἀνατολάς.

Παρατηρήθη ὅτι αἱ περισσότεραι μεγάλαι πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις καὶ αἱ μεγάλαι ἐπιδρομαὶ ὅσαι ἐπεκράτησαν εἶχον κατεύθυνσιν ἐξ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμὰς, δηλ. ἀντίθετον πρὸς τὴν φοράν τῆς περιστροφῆς τῆς γῆς. Αἱ μεγάλαι μετακινήσεις μαζῶν πρὸς Δυσμὰς, εἴτε ὑπὸ τύπον πολεμικῶν, εἴτε ὑπὸ τύπον εἰρηνικῶν ἐπέτυχον σχεδὸν πᾶσαι καὶ ἔλαβον χαρακτῆρα μεγάλης διαρκείας.

Ἀντιθέτως πᾶσαι σχεδὸν αἱ ἐκστρατεῖαι αἵτινες εἶχον κατεύθυνσιν πρὸς Ἀνατολάς, ἀπέτυχον, ἢ ἔλαβον χαρακτῆρα προσωρινότητος. Παραδείγματα τοιούτων ἀποτυχιῶν δὲν λείπουσι, ὅπως ἡ ἐκστρατεία τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ὅλαι αἱ Σταυροφοραὶ, αἱ ἐκστρατεῖαι τοῦ Μ. Ναπολέοντος κ.τ.λ.κ.τ.λ. Ὁ Ναπολέων μίαν μόνον κατεύθυνσιν δὲν ἠδυνήθη νὰ λάβῃ, τὴν πρὸς Δυσμὰς, διότι τῇ τὴν ἀπέκλειεν ὁ Ὁκεανὸς, καὶ συνετρίβη κατευθυνόμενος διαρκῶς πρὸς Ἀνατολάς.

Ἀπειράριθμα εἶνε τοῦναντίον τὰ παραδείγματα ἐκστρατειῶν ἢ ἐπιδρομῶν αἵτινες ἐνεργήθησαν ἐξ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμὰς καὶ αἵτινες ἐπέτυχον ὀριστικῶς. Ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Οὐνῶν, ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Γόθων, ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Βανδάλων, ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Νορμανδῶν, ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Ἀράβων, ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Τούρκων, κτλ. Ἀπασαὶ αἱ ἐπιδρομαὶ αὗται εἶχον κατεύθυνσιν ἐξ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμὰς.

Εἰς χρόνους πλέον προσφάτους ἡ Ἀγγλικὴ φυλὴ, ἐξ Ἀγγλίας ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Ἀμερικὴν, καὶ ἴδρυσεν ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ Ἀτλαντικοῦ τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας, αἵτινες ἐξακολουθοῦσα πρὸς Δυσμὰς πορείαν ὠδεύσαν πρὸς τὰς ὄχθας τοῦ Εἰρηνικοῦ καὶ ἤδη ἐφθασαν εἰς τὰς Φιλιππίνας νήσους. Ἡ Γερμανικὴ φυλὴ ἐξορμήσασα ἀπὸ τὸ ἀκρότατον ἀνατολικὸν σημεῖον τοῦ σημερινοῦ Γερμανικοῦ Κράτους, οὐδόλως ἐπεξετάθη πρὸς Ἀνατολάς ἀλλὰ τοῦναντίον ὠδεύσεν πάντοτε πρὸς Δυσμὰς, καὶ κατέκλυσεν πολεμικῶς ἢ Ἐμπορικῶς ἐν ὄλῳ ἢ ἐν μέρει, τὸν Ρῆνον τὸ Βέλγιον, τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἀμερικὴν. Ἐὰν ἡ θεωρία αὕτη εἶνε ἀληθής ἡ Γερμανία θελήσασα ἐσχάτως νὰ ἐφαρμόσῃ πολιτικὴν κατευθύνσεως πρὸς Ἀνατολάς μὲ τὴν περίφημον «Ὁθῆσιν πρὸς Ἀνατολάς»

διέπραξε σφάλμα τεθείσα ἐν ἀντιθέσει πρὸς φυσικὸν νόμον. Οὕτω καὶ ἡ Ἰαπωνία θελήσασα νὰ δημιουργήσῃ ἐπιρροὴν πρὸς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας ἀπέτυχεν, ἐνῶ τὸναντίον ἐπέτυχεν στραφεῖσα πρὸς δυσμὰς, πρὸς τὴν Κορρέαν. Οὕτω καὶ ἡ Ρωσία, θελήσασα νὰ ἐγκαθιδρυθῇ εἰς ἄπω Ἀνατολήν, ἀπέτυχεν, ἐνῶ ἐπιτυγχάνει στρεφόμενη πρὸς τὴν Εὐρώπην.

Ἐννοεῖται ὅτι ὑπάρχουσιν πλείστοι ἐξαιρέσεις εἰς τὸν ἀνωτέρω κανόνα. Εἰς τὰ τόσον πολυσύνθετα κοινωνικὰ φαινόμενα, πλείστοι ὄσοι παράγοντες καὶ συντελεστοὶ μεσολαβοῦσιν ὅτινες μεταβάλλουσιν ἢ καὶ ἀντιστρέφουσιν τὰ ἀποτελέσματα τοῦ Νόμου. Ἐπομένως εἰς τοὺς Κοινωνικοὺς νόμους, πρέπει νὰ ἀρκεῖται τις εἰς γενικὰ κατευθύνσεις ἐπικρατούσας. Τοῦτο ἄλλως τε παρατηρεῖται εἰς πολλὰ φυσικὰ φαινόμενα πολὺ ἀπλουστεράς φύσεως. Ἐπὶ παραδείγματι εἶνε γνωστὸν ὅτι ἕκαστον θέρος πνέουσιν εἰς τὸ Αἰγαῖον ἄνεμοι ὄρειοι καλούμενοι μελέμια, τοῦτο δὲν ἐμποδίζει εἰς τινα σημεῖα, καὶ ἐπὶ τινα χρόνον νὰ πνέῃ ἄνεμος διαφορετικὸς ἢ καὶ ἐντελῶς ἀντίθετος. Τοῦτο συμβαίνει διότι ἐπικρατοῦν τοπικαὶ τινες συνθήκαι ματαιοῦσαι τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ βορείου ἀνέμου. Ἡ γενικὴ κατεύθυνσις ὁμοῦ δὲν παύει νὰ ὑφίσταται, δηλ. ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐπικρατοῦν πάντοτε οἱ ὄρειοι ἄνεμοι.

Δὲν εἶνε μόνον αἱ ἐπιδρομαὶ καὶ αἱ πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις αἱ ὁποῖαι ἔχουσι τάσιν νὰ κατευθύνωνται πρὸς Δυσμὰς. Καὶ τὰ μεμονωμένα ἄτομα καὶ οἱ λαοὶ καὶ οἱ πολιτισμοὶ ἔχουσιν τάσιν νὰ βαῖνωσι ἀντιθέτως πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς περιστροφῆς τῆς γῆς.

Παρατηρήθη ὅτι πλείστοι πόλεις ἔχουσιν τάσιν νὰ ἐπεκτείνωνται πρὸς Δυσμὰς, ὅταν φυσικὸν ἐμπόδιον δὲν κωλύει τοῦτο. Τὸ φαινόμενον τοῦτο παρατηρεῖται εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἡ πόλις ἔχουσα ἀφετηρίαν τοὺς πρόποδας τῆς Ἀκροπόλεως, πρὸς Ἀνατολὰς μὲν οὐδὲν ἀνεπτύχθη, καίτοι ἦτο φυσικώτερον νὰ ἐπεκταθῇ πρὸς τὴν θάλασσαν, τὸναντίον δὲ ἔλαβε μεγίστην ἐπέκτασιν πρὸς Δυσμὰς, καταλαβοῦσα ἐπὶ πολλὰ χιλιόμετρα τὴν ἐδὸν Πατησίων. Ὁ Φερὲ παρατήρησεν ὅτι πολλοὶ ἄνθρωποι κοιμῶνται καλλίτερον ὅταν στρέψωσιν πρὸς Δυσμὰς. Ὁ Γάλλος ἰατρὸς Ραφαὴλ Δυβοᾶ ἀνεκοίνωσεν ὅτι ὅτι ἐδεδαιώθη ὅτι ἡ τάσις τοῦ κατευθύνεσθαι ἀντιθέτως πρὸς τὴν περιστροφὴν τῆς γῆς ἐνυπάρχει εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν ζῶσαν ὕλην. Πρὸς τοῦτο ἔκαμε περιεργότατα πειράματα. Ἐπὶ περιστρεφόμενου δίσκου ἐτοποθέτησε δοχεῖα περιέχοντα διαδοχικῶς παντὸς εἶδους ζῶα, ἦτοι θηλαστικά, πτηνὰ, ἕρπετὰ, βατραχοειδῆ, ἰχθύς, ἔντομα καὶ ἄλλα ζῶα ταπεινώτερα, παρατήρησε δὲ ὅτι τὸ ζῶον πάντοτε, βαδίζει, κυλυμβᾷ, ἢ ἵπταται ἀντιθέτως πρὸς τὴν περιστροφὴν τοῦ δίσκου. Τὸ ζῶον δὲν κάμνει τοῦτο οὔτε ἐκ σκέψεως οὔτε

ἐξ ἐνοστικτοῦ, διότι π.χ. μυῖα ἀποκεφαλισθεῖσα ἵπταται ἐπίσης ἀντιθέτως πρὸς τὴν φοράν τοῦ δίσκου. Ὅμοίως ἐν τεράχιον ἀστέρος τῆς θαλάσσης ἢ ἡ οὐρὰ σαύρας τοποθετημένα ἐντὸς ὕδατος, προχωροῦν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. Ἀλλὰ καὶ αἱ φυτικαὶ οὐσαὶ φαίνονται ἀκολουθοῦσαι τὸν κανόνα. Οὕτω ρίζαι χρομμίου ἀναπτυσσόμεναι ἐντὸς ὕδατος περιεχομένου εἰς δοχεῖον περιστρεφόμενον διευθύνουσι τὰς αἰχμὰς τῶν ἀντιθέτως πρὸς τὴν περιστροφὴν.

Πρόκειται ἔθεν περὶ πιθανῶς ἰδιότητος τῶν ζώντων ὀργανισμῶν νὰ ἔχωσι τάσιν νὰ κατευθύνωνται πρὸς δυσμὰς.

Ὁ Δυβοᾶ ἔκαμε παρατηρήσεις ἀκόμη ἐκπληκτικωτέρας. Ὅταν τὸ ζῶον εὐρεθῇ ἀπὸ κακῆς φυσιολογικῆς συνθήκας, ὅπως ἐν περιπτώσει ἀνεπαρκοῦς διατροφῆς, ἔχει ὀλιγωτέραν ἄρμην νὰ μετακινηθῇ ἀντιθέτως πρὸς τὴν περιστροφὴν.

Ἐφ' ὅσον δὲ καταπίπτουν αἱ δυνάμεις του, καὶ ἡ τάσις αὐτῆ μειοῦται, ὀλίγον δὲ πρὸ τοῦ θανάτου, τὸ ζῶον στρέφεται πλέον πρὸς τὴν φοράν τῆς κινσεως, ἦτοι πρὸς Ἀνατολὰς, ὥσει κουρασθὲν νὰ παλαίῃ καὶ κατόπιν θνήσκει. Τὴν αὐτὴν μεταστροφὴν φέρει ἡ ἐπενέργεια τεχνιτοῦ μέσου ἐξασθενήσεως τοῦ ζώου, ὅπως ἡ κοκαΐνη καὶ τὸ οἰνόπνευμα.

Ἄρα ἐφ' ὅσον οἱ ζῶντες ὀργανισμοὶ εἶνε ἄκματοι, ἔχουσιν τάσιν νὰ κατευθύνωνται πρὸς Δυσμὰς. Ὅταν εἰς λαὸς παρακμάζει καὶ ἐκφυλλίζεται ἡ τάσις αὐτῆ ἐλαττοῦται, καὶ φθάνει μέχρι τοῦ σημείου νὰ ἐκμηδενισθῇ. Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην ἡ μετανάστευσις θὰ ἦτο ἀπόδειξις ζωτικότητος ἑνὸς λαοῦ.

Τὰ ἀνωτέρω ἐκτιθέμενα ἐξηγοῦσι τὴν πρὸς Δυσμὰς κατεύθυνσιν τῶν πολιτισμῶν.

Εἰς πάντα εἶνε γνωστὸν ὅτι ὁ ἀρχαιότερος εἰς ἡμᾶς γνωστός πολιτισμὸς ἀνεφάνη ἐν Κίνᾳ, Ἐκείθεν ὁ πολιτισμὸς ὤδευσεν πρὸς τὰς Ἰνδίας ἦτοι πρὸς Δυσμὰς, καὶ κατόπιν πρὸς τὴν Βαβυλῶνα, τὴν Αἴγυπτον, τὴν Ἑλλάδα, τὴν Ρώμην, τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην, πάντοτε πρὸς Δυσμὰς. Ἐκ τῆς δυτικῆς Εὐρώπης ὁ πολιτισμὸς προουχώρησεν πρὸς τὴν Ἀμερικὴν, καὶ ἐκείθεν εἰς Ἰαπωνίαν ἦτοι πάντοτε πρὸς δυσμὰς. Ἐξ Ἰαπωνίας ἡ πρὸς δυσμὰς τάσις ἐξακολουθεῖ διὰ τῆς Ἰαπωνικῆς δράσεως πρὸς τὴν Κορρέαν καὶ τὴν Κίναν, καὶ οὕτω συντελεῖται ὁ Γῦρος τῆς Γῆς. Ἀλλὰ τὸ φαινόμενον προφανῶς δὲν θὰ σταματήσῃ, θὰ ἐξακολουθήσῃ καὶ πάλιν ἐν Κίνᾳ πρὸς Δυσμὰς καὶ οὕτω ὀπολιτισμὸς ἴσως θὰ κάμῃ πολλὰς φορές τὸν γῦρον τῆς Γῆς ὡς ἡ τηλεγραφικὴ ταινία πέριξ τοῦ πηνίου. Ἡ πρὸς δυσμὰς αὐτῆ περιτύλιξις τῆς γῆς ὑπὸ τοῦ πολιτισμοῦ εἶνε πιθανὸν ὅτι θὰ ἐξακολουθήσῃ ἐκτελουμένη ἀνά μυριά-

δας ἐτῶν μίαις περιστροφῆς, μέχρις οὗ ἐπέβη τὸ τέλος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, διὰ τῆς βαθμιαίας φύξεως τοῦ Ἡλίου.

Εἶνε ὅθεν ἀναμφισβήτητον ὅτι ὑπάρχουσιν νόμοι εἰς οὓς ὑπακούουσιν οἱ πόλεμοι ὅπως ὑπάρχωσι καὶ τοιοῦτοι δι' ὅλα τὰ ἄλλα φυσικὰ φαινόμενα. Βεβαίως ἡ μελέτη τῶν σχετικῶν φαινομένων καὶ ἐξ αὐτῶν ἐξαγωγή καὶ ἐπιστημονικὴ διατύπωσις τῶν νόμων οἷτινες διέπουσιν τοὺς πολέμους, εἶνε δυσχερεστάτη. Τίθεται ὁμοίως ἀπὸ τοῦδε τὸ ἐρώτημα.

Ὅταν καταστῆ δυνατόν νὰ ἔλθωσι εἰς φῶς οἱ νόμοι οὗτοι θὰ δυνηθῇ ἡ ἀνθρωπότης νὰ ἐπωφεληθῇ τῆς γνώσεως αὐτῶν διὰ νὰ μειώσῃ τὰ ἐκ τῶν πολέμων δεινά; ἡ ἀπάντησις εἶνε ἀσφαλῶς καταφατικὴ.

Ὅπως ἐν τῷ παραδείγματι τοῦ ποταμοῦ παρατηροῦμεν ὅτι ὁ ἀνθρώπος, ἐν γνώσει ὧν τοῦ νόμου τῆς βαρύτητος, ὄχι μόνον δὲν ἀνθίσταται κατὰ τῆς ροῆς τοῦ ὕδατος, ὁπότε θὰ ὑφίστατο συμφορὰς, ἀλλὰ τοῦναντίον χρησιμοποιοῖ τὴν δύναμιν τοῦ ρέοντος ὕδατος πρὸς παραγωγὴν δυνάμεως ἢ πρὸς ἄρδουσιν γαιῶν καὶ αὐξήσιν τοῦ πλούτου, οὕτω καὶ ἐν τῷ ζήτηματι τῶν πολέμων, ἐὰν ποτὲ ὁ ἀνθρώπος γνωρίσῃ ἐπακριβῶς τοὺς νόμους τοὺς διέποντας αὐτοὺς, ὑπάρχει ἐλπίς ὅτι ὄχι μόνον θὰ δυνηθῇ νὰ ἀποφύγῃ τὰς ἐκ τῶν πολέμων συμφορὰς ἀλλὰ καὶ νὰ χρησιμοποίησῃ τὰς δυνάμεις αἷτινες τοὺς παράγουσι.

Καὶ σήμερον ἀκόμη, καίτοι τόσο ἀόριστον γινώσκοντες ἔχωμεν τοῦ φυσικοῦ νόμου τοῦ ἀνωτέρω ἐκτεθέντος, καθ' ὃν οἱ ἄνθρωποι ἔχουσιν ἐμφυτον τὴν πρὸς Δυσμὰς ὄψησιν, μᾶς δίδεται τὸ δικαίωμα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἐὰν ἡ εἰρηνικὴ μετανάστευσις ἀφιετὸ ἀπολύτως ἐλευθέρως, οἱ κίνδυνοι τῶν πολέμων θὰ ἐμειοῦντο σημαντικῶς. Τὰ ἐμπόδια τὰ ὁποῖα σήμερον ἐγείρονται πρὸς τὴν μετανάστευσιν εἴτε ὑπὸ μορφῆν ἀστυνομικῶν διατάξεων, εἴτε ὑπὸ μορφῆν ὑποχρεώσεων στρατιωτικῶν, εἴτε ὑπὸ μορφῆν καθηκόντων πατριωτικῶν, εἴτε ὑπὸ μορφῆν τελωνιακῶν φραγμῶν πρὸς συγκράτησιν τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ, ὅλα τὰ ἐμπόδια ταῦτα ὁμοιάζουσι πρὸς τοὺς φραγμοὺς οὓς θὰ ἤγειρέ τις ἐναντίον τῆς ροῆς ἐνὸς χειμάρρου. Θὰ ἔλθῃ στιγμή ὅπου ὁ χειμάρρος θὰ καταρρίψῃ ὅλους τοὺς φραγμοὺς καὶ θὰ ἐχυθῇ ἐκεῖ ὅπου οἱ νόμοι τῆς φύσεως ὀρίζουσι, ἐνσπείρων πανταχοῦ τὸν ὄλεθρον. Πιθανὸν ὅθεν ἐὰν ἀφεθῇ ἡ μεταναστευτικὴ ὁρμὴ ἐντελῶς ἐλευθέρως νὰ ἀποτραπῶσιν οἱ πόλεμοι, καὶ ἐὰν, εἴτι καλλίτερον, διευκολυνθῇ ρυθμισθῇ, διοχετευθῇ, καὶ οργανωθῇ καταλλήλως ἡ μετανάστευσις, δύναται τις νὰ ἐκφράσῃ τὴν ἐλπίδα, ἴσως οὐχὶ χιμαιρικὴν, ὅτι θὰ καταστῆ δυνατόν μίαν ἡμέραν ν' ἀποβῶσι πρὸς ὄφελος τῆς ἀνθρωπότητος αἱ αὐταὶ δυνάμεις αἱ ὁποῖαι σήμερον προκαλοῦσι τὸν πόλεμον καὶ ἐπιφέρουσι τὸν ὄλεθρον.

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΕΚΛΟΓΙΚΟΝ ΣΥΣΤΗΜΑ

ΥΠΟ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Π. ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

I Εἰσαγωγή. Ἡ ἐξέλιξις τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ πολιτεύματος. Ἀνάγκη πολιτικῆς ὀργανώσεως τοῦ λαοῦ. Ἡ ἐπανάστασις καὶ ὁ χαρακτήρ της.— II Κύρια στοιχεῖα τοῦ ἐκλογικοῦ συστήματος. Ποῖα εἶναι ἐπιδεκτικὰ μεταρρυθμίσεως.— III Κατὰ πόσον τὸ σύστημα τῆς κατὰ πλειοψηφίαν ἐκλογῆς ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς βάσεις τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος. Παραδείγματα ἀπὸ ἕνα Κράτη.— IV Παραδείγματα ἀπὸ τὰς ἑλληνικὰς ἐκλογὰς τῆς 1ης Νοεμβρίου 1920. Στατιστικὴ ἐξέτασις τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῶν.— V Ἡ ἀναλογικὴ ἀντιπροσώπευσις. Ἀνάλυσις αὐτῆς. Τὰ ἐφαρμοζόμενα συστήματα.— VI Τὰ ὑπὲρ καὶ τὰ κατὰ τῆς ἀναλογικῆς ἀντιπροσωπεύσεως ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ σύστημα τῆς κατὰ πλειοψηφίαν ἐκλογῆς.— VII Ἰδιαιτέροι λόγοι ἐπιβάλλοντες τὴν καθιέρωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα τοῦ ἀναλογικοῦ ἐκλογικοῦ συστήματος.—

*

**

Εἶναι ὄντως ἄξιος συγχαρητηρίων ὁ Δημοκρατικὸς Σύλλογος Ἀθηνῶν διὰ τὸν τρόπον, κατὰ τὸν ὁποῖον ἀντιλαμβάνεται τὴν ἀποστολὴν του καὶ διὰ τὴν δραστηριότητα ποῦ ἀναπτύσσει πρὸς ἐκπλήρωσιν αὐτῆς.

Εἰς δύο μεγάλας περιόδους ἡμπορεῖ νὰ χωρισθῇ ἡ ἐξέλιξις τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ πολιτεύματος εἰς κάθε τόπον, ἀνεξαρτήτως τῶν ἐπαναστατικῶν ἐποχῶν τῆς ἐπιβολῆς του ἢ τῶν ριζικῶν μεταρρυθμίσεων του, κατὰ τὰς ὁποίας αἱ πολιτικαὶ ἰδέαι συναρπάζουσι τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὁπότε συντελοῦνται μεγάλα ἀνατροπαλᾶ ἀξιών, προσώπων καὶ ἀρχῶν.

Χαρακτηριστικὸν τῆς πρώτης περιόδου εἶναι ὅτι οἱ πολῖται ἐπηρεάζονται εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν ἀντιπροσώπων των περισσότερον ἀπὸ τὰ πρόσωπα παρὰ ἀπὸ τὰς ἀρχὰς ποῦ πρεσβεύουν αὐτά. Ἡ προσωπικὴ ἐμπιστοσύνη, ὁ προσωπικὸς δεσμὸς καὶ ἡ ἐπιρροή δίδουν τὸ μεγαλύτερον βάρος. Εἶναι ἡ φυσιολογικὴ μετάδασις ἀπὸ τοῦ ἀριστοκρατικοῦ ἢ ὀλιγαρχικοῦ πολιτεύματος εἰς τὸ ἀντιπροσωπευτικόν. Τὴν θέσιν τῶν προνομιακῶν ἀρχόντων ἐκ διαδοχῆς ἢ παραχωρήσεως τοῦ στέμματος καταλαμβάνουσι ἀρχόντες ἀπολαύοντες τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ λαοῦ με ἐντο-

1) Ἡ μελέτη αὕτη ἀποτελεῖ ἀγόρευσιν, γενομένην εἰς συνέλευσιν τοῦ Δημοκρατικοῦ Συλλόγου Ἀθηνῶν τὸν παρελθόντα Νοέμβριον. Ἐνα μέρος αὐτῆς ἀνεκοινοῦθη εἰς τὴν Ἑταιρείαν τῶν Κοινωνικῶν καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 9 Μαρτίου 1922 καὶ ἔδοξεν ἀφορμὴν εἰς γενικωτέραν συζήτησιν. Προσέτιμήσαμεν νὰ καταχωρήσωμεν ὀλόκληρον τὴν μελέτην ἕνεκα τοῦ γενικοῦ τῆς ἐνδιαφέροντος, ἀφοῦ ὁ κ. Παπαναστασίου ἐδέχθη νὰ ἀπαλείψῃ ὁρισμένας τινὰς φράσεις ποῦ εἶχον τὴν θέσιν των εἰς συνέλευσιν κομματικὴν, ἀλλὰ δὲν θὰ ἀνταπεκρίνοντο εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἀμεροληψίαν ποῦ θέλει νὰ διατηρήσῃ τὸ «Ἄρχειον». Πρὸς τοῦτοις ὁ κ. Παπαναστασίου συνεπλήρωσε τὴν μελέτην του με ὀλίγας ἐπεξηγηματικὰς καὶ βιβλιογραφικὰς σημειώσεις.

λὴν εὐσυνειδήτου ὑποστηρίξεως τῶν λαϊκῶν συμφερόντων. Εἶναι εὐνόητον πόσον ὑπὸ τοιούτους ἔρους, ἐφόσον ὄρισμένοι πολιτικοὶ ἀρχαὶ δὲν δεσμεύουν τοὺς ἀντιπροσώπους, ἐφόσον τὰ γενικώτερα συμφέροντα δὲν ἔχουν εἰσδύσει εἰς τὴν συνείδησιν τῶν ἐκλογέων καὶ δὲν προσδιορίζουν αὐτὰ τὴν πολιτικὴν των δρᾶσιν, εἶναι εὐκόλον νὰ περιφρονῶνται τὰ γενικώτερα συμφέροντα, νὰ μεταβάλλεται εἰς ὀλιγαρχίαν ἢ λαϊκὴ ἀντιπροσώπειά.

Τὴν δευτέραν περίοδον χαρακτηρίζει σαφεστέρα ἐκ μέρους τῶν πολιτῶν ἀντίληψις τῶν γενικωτέρων συμφερόντων, μεγαλύτερον ἐνδιαφέρον δι' αὐτά. Ἡ πολιτικὴ ἀρχή, ἢ πολιτικὴ κατεύθυνσις προσδιορίζει κατὰ πρῶτον λόγον τὴν στάσιν τῶν ἐκλογέων καὶ κατὰ δεύτερον λόγον ἢ προσωπικὴ σχέσις, ὁ προσωπικὸς δεσμός. Ἡ μετάβασις ἀπὸ τοῦ ἐνὸς σταδίου τῆς ἐξελίξεως εἰς τὸ ἄλλο δὲν γίνεται ἀποτόμως, ἀλλὰ βαθμιαίως. Καὶ εἰς τὰ πλέον προηγμένα Κράτη ἀκόμη καὶ σήμερον παρουσιάζονται περιπτώσεις κατὰ τὰς ὁποίας, παρ' ὄλην τὴν πολιτικὴν μόρφωσιν τοῦ λαοῦ καὶ τὴν κομματικὴν ὀργάνωσιν ἐπὶ τῇ βάσει ἀρχῶν, ἢ προσωπικὴ σχέσις, ἢ προσωπικὴ ἐπήρεια ἀσκει μεγαλύτεραν ἐπίδρασιν εἰς τὴν ἐκλογὴν. Ὅ,τι ὁμοίως εἶναι σαφές, εἶναι ὅτι ἡ μετάβασις εἰς τὸ δεύτερον στάδιον τῆς ἐξελίξεως καὶ ἡ καθολικώτερα του ἐπικράτησις συνδέεται μὲ τὴν μόρφωσιν τοῦ λαοῦ, τὴν πολιτικὴν του ἀνάπτυξιν καὶ κυρίως μὲ τὴν δημιουργίαν μεταξὺ τάξεων ἢ μεγάλων λαϊκῶν ὁμάδων συνειδητῆς ἀντιθέσεως, δυναμένης νὰ ἐπηρεασθῇ ἀπὸ τὸ Κράτος, συνεπεία διαφορῶν περιεχομένου οἰκονομικοῦ, πολιτικοῦ, γενικώτερον κοινωνικοῦ, θρησκευτικοῦ ἢ ἔθνικοῦ. Ἡ τοιαύτη ἐξέλιξις ἀφ' ἐνὸς σημαίνει περιορισμὸν τῆς ἐλευθερίας τῆς δράσεως τῶν ἀντιπροσώπων, ὑποχρεομένων νὰ ἀκολουθοῦν τὰς ἀρχάς, τὴν κατεύθυνσιν τοῦ κόμματος, εἰς τὸ ὅποιον ἀνήκουν, ἀφ' ἑτέρου ὁμοίως παρέχει πολὺ μεγαλύτεραν ἀσφάλειαν ἰκανοποιήσεως τῶν λαϊκῶν ἀξιώσεων. Δι' αὐτὸ ἀποτελεῖ πρόοδον, ἢ ὅποια ἄλλως εἶναι ἀναπότρεπτος, διότι ἀφοῦ διὰ τῶν πολιτικῶν ἐλευθεριῶν ἢ πολιτικὴ δύναμις στηρίζεται εἰς τὴν ἐλευθέρως καὶ ἐνεργητικῶς ἐκδηλουμένην θέλησιν τῶν πολιτῶν, εἶναι φυσικὸν νὰ ζητήσουν οὗτοι ἀργὰ ἢ γρήγορα νὰ καταστήσουν οὐσιαστικὰ τὰ δικαιώματά τους, εἰς τρόπον ὥστε καὶ ἡ κυβερνητικὴ ἐνέργεια καὶ ἡ νομοθεσία νὰ ἀνταποκρίνωνται εἰς τὰς ἰδέας των, τὰς ἐπιθυμίας των, τὰ συμφέροντά των, τὴν θέλησίν των. Καὶ τοῦτο διὰ τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ συστήματος δὲν ἔμπορεῖ νὰ γίνῃ κατ' ἄλλον τρόπον, παρὰ δὲ τοῦ προσδιορισμοῦ τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν ποῦ εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ ἀκολουθοῦν οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ. Φυσικὴ συνέχεια αὐτῆς τῆς ἐξελίξεως εἶναι

καὶ ἡ ἀξίωσις, ὅπως ἐπὶ μέτρων ἐξαιρετικῆς σοβαρότητος ἔχη τὸ δικαίωμα ὁ λαὸς νὰ ἐκφράσῃ τὴν θέλησίν του ὄχι δι' ἀντιπροσώπων, ἀλλ' ἄμέσως, διὰ δημοψηφισματος. Δικαιολογεῖται δὲ ἡ ἀξίωσις αὕτη — ἀδιάφορον ἂν ἢ ἐπιτυχῆς ἰκανοποίησις τῆς ἐξαρτάται ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν πολιτικὴν μόρφωσιν τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ κατὰ πόσον τὰ ζητήματα ποῦ πρόκειται νὰ λυθοῦν, εἶναι τόσον ἀπλᾶ καὶ εὐληπτα, ὥσται οἱ πολλοὶ νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ κατέχουν τὰ ἀπαραίτητα στοιχεῖα πρὸς σχηματισμὸν ὀρθῆς γνώμης καὶ ἔπειτα ἡ λύσις των νὰ εἶναι ἐπιδεκτικὴ ἀναβολῆς —, ὄχι μόνον διότι τὰ προγράμματα τῶν κομμάτων ἀρχῶν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ περιλαμβάνουν παρὰ μόνον τὰς γενικὰς πολιτικὰς ἀρχάς, δὲν ἔμποροῦν παρὰ μόνον νὰ χαράσσουν τὴν γενικὴν κατεύθυνσιν νὰ καθορίζουν τοὺς κυρίους σκοποὺς ἐκάστου κόμματος, ἀλλὰ καὶ διότι εἰς κάθε ἐκλογὴν ἀντιπροσώπων τίθενται κατὰ κανόνα ὑπὸ τὴν κρίσιν τῶν ἐκλογέων ὁμοῦ περισσότερα τοῦ ἐνὸς ζητήματα γενικῆς πολιτικῆς φύσεως καὶ κυβερνητικῆς καὶ ἢ ἐπ' αὐτῶν γνώμῃ δὲν εἶναι ποτὲ δυνατόν νὰ εἶναι ἐντελῶς ἀνεπηρέαστος ἀπὸ τὰ πρόσωπα τῶν ὑποψηφίων, εἰς τρόπον ὥστε δὲν εἶναι εὐκόλον διὰ τῆς ἐκλογῆς νὰ ἐκδηλωθῇ σαφῶς ἡ θέλησις τῶν πολιτῶν ἐπὶ ἐνὸς καὶ μόνου ζητήματος ἐξαιρετικῆς σοβαρότητος.

Ἀνεξαρτήτως ὁμοίως τούτου εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι ἡ ἐξέλιξις αὕτη ἢ προοδευτικὴ, ἢ σημαίνουσα πλέον ἐνεργὸν καὶ πλέον ἄμεσον πολιτικὴν δρᾶσιν τοῦ λαοῦ, ἢ ἐξασφαλίζουσα περισσότερον τὴν προστασίαν τῶν δικαίων του, τὴν ἐπικράτησιν τῶν γενικωτέρων, τῶν ζωτικωτέρων συμφερόντων διὰ τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς πορείας τῶν κομμάτων ὑπ' αὐτῶν τῶν ἐκλογέων κατὰ τρόπον, ἐννοεῖται, μὴ δεσμεύοντα ἀπολύτως τὴν αὐτοβουλίαν τῶν ἀντιπροσώπων, δὲν εἶναι νοητὴ χωρὶς πραγματικὴν κομματικὴν ὀργάνωσιν τῶν πολιτῶν. Δὲν εἶναι νοητὴ ἐφόσον οἱ πολῖται δὲν ἀνήκουν εἰς τοὺς ἰδιαιτέρους των πολιτικὸς ὀργανισμούς, δὲν συνεργάζονται εἰς μικρὰς θουλὰς, ὅπως αὐτὴν ἐδῶ ποῦ προσπαθεῖ νὰ ὀργανώσῃ ὁ Δημοκρατικὸς Σύλλογος Ἀθηνῶν ὅπου ἀναπτύσσονται τὰ πολιτικὰ ζητήματα, ὅπου εἶναι δυνατόν νὰ ἀκούωνται γνώμαι ὄχι μόνον ἀποκλειστικῶς σύμφωνοι πρὸς μίαν ἰδεολογίαν, ἀλλὰ καὶ αἱ ἀντίθεται. Διότι μόνον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἶναι δυνατόν νὰ διαφωτισθῇ, νὰ μορφωθῇ πολιτικῶς ὁ λαός, νὰ ἐπιτευχθῇ ὁμαδικὴ πολιτικὴ ἐνέργεια ἐπὶ τῇ βάσει κοινῶν πολιτικῶν πεποιθήσεων. Διότι μόνον ἔτσι διαλύονται οἱ προσωπικοὶ πολιτικοὶ δεσμοί, οἱ δεσμοὶ τῆς προσωπικῆς ἐπιβολῆς ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος καὶ ὑποτελείας ἀπὸ τὸ ἄλλο, τῆς πολιτικῆς ἐκμεταλλεύσεως, οἱ στηριζόμενοι εἰς ἀτομικὰς ἐκδουλεύσεις καὶ

ἐκτρέφοντες τὴν ὀλιγαρχίαν, ἀντικαθίστανται δὲ ἀπὸ τοὺς δεσμοὺς ποῦ γεννᾶ ἢ κοινότης τῶν ἰδεῶν, ἢ σύμπτωσις τῶν προσπαθειῶν, δεσμοὺς ὄχι ἀτομικοῦς, προσωπικοῦς, ἀλλὰ πραγματικοῦς. Τοιοῦτοτρόπως μόνον αἱ πολιτικαὶ ἰδέαι, ἀρχαί, τὰ προγράμματα ἐνσαρκοῦνται εἰς τὴν δρᾶσιν τῶν κομμάτων. Ἄλλως χρησιμοῦσιν μόνον ὡς ἐπίσημα ἐνδύματα τῶν ὑποψηφίων κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἐκλογῶν πρὸς ἐξαπάτησιν τῶν πολλῶν. Διὰ τοῦτο ἀποτελεῖ κοινοτοπίαν πλέον ἢ ἀλήθεια ὅτι ὄχι τόσον τὸ πρόγραμμα, ἢ πολιτικὴ ἰδέα, ὅσον ἢ πραγματικὴ κομματικὴ ὀργάνωσις, ἐξασφαλίζει τὴν ὑπαρξίν κομμάτων ἀρχῶν.

Εἶνε δὲ πλέον ἢ ἐπίκαιρος ἢ σημερινὴ ἐποχὴ διὰ τοιαύτην δρᾶσιν, ὄχι μόνον διότι, ἐνῶ ἀπὸ εἰκοσαετίας γενικῶς ἐκφράζεται πόθος πρὸς δημιουργίαν κομμάτων ἀρχῶν, τὰ ὅποια πλέον εὐνοεῖ καὶ ἡ κοινωνικὴ ἐξέλιξις τοῦ τόπου καὶ τοῦ λαοῦ ἢ ἀνάπτυξις, ἐν τούτοις πολὺ σπανίως γίνεται καὶ ἡ κατάλληλος πρὸς ἱκανοποίησιν αὐτοῦ τοῦ πόθου ἐργασία, ἀλλὰ καὶ διότι εὐρισκόμεθα σήμερον εἰς ἐπαναστατικὴν περίοδον ἰδιαζούσης μορφῆς. Τὸ ἰδιάζον τῆς Ἐπαναστάσεως εἶναι ὅτι, ἐνῶ εἶχε καὶ ἔχει πολιτικοὺς σκοποὺς καὶ ἐπρακτάσει σοβαρὰ πολιτικὰ ἀποτελέσματα, ἐξετελέσθη ἀποκλειστικῶς ἀπὸ τὸν στρατὸν, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ φορεὺς τῆς. Ἡ ἔθνικὴ συμφορὰ, ἢ θαυτέρα συναίσθησις αὐτῆς εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ καὶ ἡ ἀναπότρεπτος ἀνάγκη ἀμέσου ἐνεργείας διὰ τὴν κοινὴν σωτηρίαν ἐπέβαλλαν τὴν τοιαύτην ἐκδήλωσιν τῆς Ἐπαναστάσεως. Ἀναγκαῖον ἐπακόλουθον αὐτῆς τῆς μορφῆς τῆς Ἐπαναστάσεως εἶναι ὅτι τὸ περιεχόμενον αὐτῆς εἶναι περιορισμένον. Ἐστράφη συμπτωματοῦς εἰς τὴν ἄρσιν τῶν γενικῶς θεωρουμένων ὡς ἀμεσωτέρων αἰτίων τῆς καταστροφῆς. Ἀπὸ τὴν ἐπαναστατικὴν ζύμωσιν ποῦ ἐτελεῖτο εἰς τὸν λαόν, ἐνεκοιλώθη μόνον ὅ,τι ἐτύγχανε γενικωτέρας ἐπιδοκιμασίας. Ἐκτὸς τούτου ἢ Ἐπαναστάσις ἔχει ἀναγκαιῶς παροδικὸν χαρακτῆρα. Ἄν καὶ στρατιωτικὴ, ἤλθεν ὄχι διὰ νὰ ἐγκαταστήσῃ μόνιμον στρατοκρατίαν, ἀλλὰ διὰ νὰ φονεύσῃ τὸν μιλιταρισμόν, τὸν ἰδιόρρυθμον μιλιταρισμόν ἐπὶ τοῦ ὁποίου οὐσιαστικῶς ἐβασίζετο τὸ καταλυθὲν καθεστῶς καὶ νὰ ἀποσυρθῇ μόλις καταστῇ δυνατὴ ἢ ἀποκατάστασις ὀμαλοῦ πολιτικοῦ βίου. Ἀντίθετος ἀπόπειρα θὰ ἦτο ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν λαϊκὴν πηλὴν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀπέρρευσεν ἢ Ἐπαναστάσις καὶ θὰ εἶχεν ὀλέθρια ἀποτελέσματα.

Ἄλλὰ ἢ τοιαύτη μορφή τῆς Ἐπαναστάσεως, ἢ συμπτωματοῦς τῆς ἐνεργείας, δὲν βοηθοῦν, ὥστε νὰ κτυπηθῇ ἢ ρίζα τοῦ κακοῦ, αἱ θαυτέραι αἰτίαι τῆς ἔθνικῆς συμφορᾶς καὶ τῆς ἐσωτερικῆς καταπτώσεως. Διὰ νὰ γίνῃ τοῦτο πρέπει νὰ πλουτισθῇ τὸ περιεχόμενον τῆς Ἐπαναστάσεως, νὰ γίνῃ αὐτὴ πραγματικὴ Ἐπαναστάσις, μὲ σκοποὺς ριζικοῦς καὶ προθέσεις

δημιουργίας νέας, μόνιμου καταστάσεως. Πρὸς τοῦτο ὅμως εἶναι ἀπαραιτήτος ἢ ἐνεργὸς ἀνάνηξις τῶν πολιτῶν. Εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνῃ λαϊκὴ ἢ Ἐπαναστάσις, ὁ λαὸς νὰ γίνῃ ὁ φορεὺς τῆς. Ἐνεργὸν δὲ ἀνάμειν τοῦ λαοῦ δὲν ἀποτελεῖ ἢ παθητικὴ ἐπιδοκιμασία ἐκ μέρους αὐτοῦ τοῦ ἔργου τῶν σημερινῶν φορέων τῆς Ἐπαναστάσεως, ἀλλ' ἢ δημιουργικὴ ἀντιμετώπισις τῆς καταστάσεως ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, ἢ ἐξέτασις τῶν θαυτέρων αἰτίων τῆς, ἢ σαφῆς ἀπάντησις εἰς τὰ προβλήματα ποῦ παρουσιάζονται ἐξ αὐτῆς, ἢ ἀμεσοὺς προσπάθεια ἐπιβολῆς τῶν ἀπαιτουμένων ριζικῶν λύσεων. Θὰ ἦτο δὲ μέγα δυστύχημα, ἐὰν ἢ Ἐπαναστάσις ἐξητιμῆζοτο χωρὶς τοιαύτην μεταβολὴν τῆς μορφῆς τῆς, χωρὶς νὰ ἐξελιχθῇ εἰς πραγματικὴν, εἰς λαϊκὴν Ἐπαναστάσιν. Μία ἀπὸ τὰς ἀρετὰς τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ εἶναι ὅτι εἰς κρίσιμους ἐποχὰς δύναται νὰ ἐνθουσιασθῇ, νὰ ἐντέλῃ ὅλας τοὺς δυνάμεις καὶ νὰ ἐπιτελέσῃ μεγάλα ἔργα, νὰ κάμῃ ἄλλατα προόδου, τὴν ὁποίαν ἄλλοι λαοὶ ἐπιτυγχάνουν διὰ θαυμασίας ἐξελίξεως. Ἡ ἀρετὴ ὅμως αὐτῆ ἔχει καὶ τὴν ἀντίθετον ὄψιν, ὅτι τὰς πρὸς τὰ ἄνω ροπὰς διαδέχονται πολλάκις περίοδοι χαλαρώσεως τῆς ἐνεργείας, στασιμότητος καὶ ὀπισθοδρομικότητος ἀκόμη. Αὐταὶ αἱ μεταπτώσεις χαρακτηρίζουν τὴν πολιτικὴν μας ζωὴν καὶ καθιστοῦν τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἀνώμαλον.

Ἡ σημερινὴ λοιπὸν κρίσις, ἐὰν ἢμποροῦσε νὰ γίνῃ κατάλληλος χρησιμοποίησις τῆς ψυχικῆς καταστάσεως τοῦ λαοῦ, διατεθειμένου νὰ σκεφθῇ θαυτέρα περὶ τῶν αἰτίων τῆς, νὰ παλαίσῃ ἀκόμη νὰ ἀντιδράσῃ ἀποτελεσματικὰ ἐναντίον ὄλων τῶν κινδύνων ποῦ τὸν περιστοιχίζουσιν καὶ νὰ πλάσῃ νέα ζωὴν, θὰ ἢμποροῦσε νὰ συντελέσῃ, ὥστε νὰ ἐνταθῇ ἢ ἐνεργεία ὄλων τῶν πολιτῶν, ὄλων τῶν κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν δυνάμεων τοῦ τόπου, νὰ σχηματισθῇ ἰσχυρὰ ροπή πρὸς τὰ ἄνω καὶ νὰ ἐπιτελεσθοῦν ἔργα καὶ μεταρρυθμίσεις, αἱ ὅποια ἄλλως δὲν εἶναι κατορθωταὶ ἢ θὰ ἀπότηνουν μακρὸν χρόνον, ὅπως πραγματοποιηθοῦν.

Ἰδοὺ λόγοι ἐπὶ πλεόν ποῦ καθιστοῦν ἐπίκαιρον, ποῦ ἐπιβάλλουν τὴν πολιτικὴν σύνταξιν τοῦ λαοῦ, τὴν ὀμαδικὴν του ἐνεργείαν καὶ ἀπαιτοῦν δρᾶσιν.

Ἡμεῖς ἔχομεν θέσιν εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῶν σκοπῶν μας τὴν πολιτικὴν σύνταξιν τοῦ λαοῦ, τὴν διαφώτισίν του, τὸ ζύπνημα τῆς συνειδήσεώς του καὶ ἢ ἀπάντησις ποῦ δίδομεν εἰς τὰ μεγάλα ζητήματα ποῦ προβάλλονται ἀπὸ τὴν σημερινὴν κατάστασιν, εἶναι : Δημοκρατία. Δημοκρατία ὄχι ὑπὸ τὴν στενὴν ἔνοιαν τῆς ἀντικαταστάσεως μόνον τοῦ κληρονομητοῦ ἀνωτάτου ἀρχοντος δι' αἵρετοῦ τοιοῦτου, ἀλλὰ ὑπὸ τὴν εὐρυτάτην, τὴν ἀπὸβλέπουσαν εἰς τὴν ἐξασφάλισιν πραγματικῆς ἐλευθερίας

και ισοπολιτείας, εις τήν χρησιμοποίησιν τοῦ Κράτους πρὸς ἐξύψωσιν τῶν πολλῶν, ἔννοϊαν δηλ. ἐκτεινομένην εἰς ὅλον τὸν κρατικὸν ὄργανισμόν, τὸν πολιτικόν, τὸν οἰκονομικὸν καὶ κοινωνικὸν ἐν γένει βίον καὶ τὰς διεθνεῖς μὲ τὰ ἄλλα Κράτη σχέσεις.

ὑπὸ τήν εὐρυτάτην αὐτὴν ἔννοϊαν ἡ Δημοκρατία παραλαμβάνει ἐλόκληρον σύστημα πολιτικῶν ἀρχῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων πρωτεύουσαν θέσιν κατέχει ἡ μεταρρυθμίσις τοῦ ἐκλογικοῦ συστήματος διὰ τῆς καθιερώσεως τῆς ἀναλογικῆς ἀντιπροσωπεύσεως, περὶ τῆς ὁποίας θὰ ὁμιλήσω σήμερον.

II

Κύρια Στοιχεῖα κάθε ἐκλογικοῦ συστήματος εἶναι: ἡ ἔκτασις τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος· ἡ ἐκλογικὴ περιφέρεια· ὁ τρόπος τῆς ἐκλογῆς· ἡ ἀναλογία μεταξὺ βουλευτικῶν θέσεων καὶ πολιτῶν καὶ τέλος ὁ τρόπος, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐκτιμᾶται τὸ ἐκλογικὸν ἀποτέλεσμα, δηλ. ἡ ἐπὶ τῆς βάσει αὐτοῦ μέθοδος κατανομῆς τῶν βουλευτικῶν θέσεων.

Χαρακτηριστικὰ τοῦ ἑλληνικοῦ ἐκλογικοῦ συστήματος εἶναι: τὸ καθολικὸν καὶ ἴσον ἐκλογικὸν δικαίωμα τῶν ἀνδρῶν· ἡ εὐρεῖα ἐκλογικὴ πεπιφέρεια· ἡ διὰ σφαιριδίων ἐνέργεια τῆς ἐκλογῆς, τῶν πολιτῶν διαιρουμένων ἀναγκαστικῶς ἐπὶ τῆς βάσει τοῦ τόπου τῆς ἀσκήσεως τοῦ ἐκλογικοῦ τῶν δικαιώματος ἀνευ διακρίσεως ἐπαγγέλματος ἢ ἄλλης τινός· ἡ σχετικῶς μεγάλη ἀναλογία μεταξὺ βουλευτικῶν θέσεων καὶ πληθυσμοῦ, δηλ. ὁ σχετικὸς πρὸς τὸν πληθυσμὸν μεγάλος ἀριθμὸς τῶν βουλευτικῶν θέσεων καὶ τέλος ἡ ἀρχὴ τῆς κατὰ πλειοψηφίαν ἐκλογῆς, μὲ ἄλλους λόγους ἢ κατανομή τῶν βουλευτικῶν θέσεων εἰς τοὺς σχετικῶς πλειοψηφοῦντας.

Ἡ σημαντικώτερα μεταρρυθμίσις τοῦ ἐκλογικοῦ μας συστήματος, περὶ τῆς ὁποίας σήμερον ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ λόγος, εἶναι ἡ ἀφορῶσα τὸ τελευταῖον, δηλ. τὸν τρόπον τῆς κατανομῆς τῶν βουλευτικῶν θέσεων μεταξὺ τῶν διαφόρων ὑποψηφίων. Τὰ ἄλλα στοιχεῖα τοῦ ἐκλογικοῦ συστήματος ἢ ἔχουν καλῶς ἢ ἡ μεταβολὴ τῶν δὲν εἶναι ἐπαρκῶς ὥριμος ἢ, ἐφόσον εἶναι ὥριμος, ἔχει δευτερεύουσαν πάντως σημασίαν. Αἱ ἀραιοὶ καὶ ἀκίνδυνοι φωναὶ, αἱ ὁποῖαι μέχρι πρὸ ὀλίγων ἀκόμη ἐτῶν ἠκούοντο κατὰ τοῦ καθολικοῦ καὶ ἴσου ἐκλογικοῦ δικαιώματος, τοῦ ὁποίου ἐπεζητεῖτο ὁ περιορισμὸς ὡς μέσον θεραπείας τῶν κακῶς κειμένων, εὐτυχῶς ἐσίγησαν. Ἀνεξαρτήτως τοῦ θεωρητικῶς σφαλεροῦ τῶν τοιούτων ἀξιώσεων, παραγνωρίζουσιν ὅτι τὸ περὶ οὗ λόγος ἐκλογικὸν δικαίωμα εἶναι ἀπὸ πολιτικῆς ἀπόψεως τὸ συντελεστικώτερον μέσον ὅπως καθίσταται σεβαστὰ τὰ συμφέροντα τῶν ἀτόμων καὶ ὅπως κατὰ πρό-

πον σταθερὸν καὶ γενικὸν ἐπικρατῆ τὸ ζωτικώτερον συμφέρον καὶ ἐξασφαλίζεται ἡ πρόοδος — ἀνεξαρτήτως, λέγω, τοῦ θεωρητικῶς σφαλεροῦ τῶν τοιούτων ἀξιώσεων, ἢ πραγματοποιήσις τῶν κείται πλέον, ὕστερα ἀπὸ τόσον μακρὸν ἐλεύθερον βίον, ἐκτὸς τῶν ὀρίων οἰασθήποτε πιθανότητος. Οὐδὲ πρέπει νὰ παραπλανᾶ εἰς ἀμφιβολίας περὶ τούτου ἢ εἰς τὴν σημερινὴν ἀνώμαλον περίοδον παθητικῆς στάσις τοῦ λαοῦ, ἀναγνωρίζοντος τὴν κρισιμότητα τῆς καταστάσεως καὶ ἐνδιαφερομένου πρωτίστως διὰ τὴν ἐπιτυχῆ διεξαγωγὴν τῆς ἐξωτερικῆς ὑποθέσεως. Ἄλλως τε, πρέπει νὰ ὁμολογηθῆ, ὅτι ἡ τελευταία πολιτικὴ μας ἱστορία δὲν ἐδικαίωσε τὰς ἰδέας ἐκείνων ποῦ ἐφαντάζοντο, ὅτι αἱ εὐπορώτεροι καὶ αἱ περισσότερον μορφωμένοι τάξεις κάνουν καλυτέραν δηλ. πλέον προσαρμοζομένην εἰς τὸ γενικὸν συμφέρον χρῆσιν τοῦ ἐκλογικοῦ τῶν δικαιώματος. Αἱ τάξεις αὐταὶ εἶναι ἀκόμη αἱ διευθύνουσαι τάξεις εἰς τὴν Ἑλλάδα, αἱ ἐπηρεάζουσαι τὴν πολιτικὴν θέλησιν τοῦ λαοῦ καὶ κατὰ συνέπειαν ἀσχοῦσαι ὄχι τυπικῶς ἀλλὰ οὐσιαστικῶς περισσότερα πολιτικὰ δικαιώματα παρὰ αἱ ἀπειρώτεροι, αἱ ἐργατικά καὶ ὀλιγώτερον μορφωμένοι τάξεις. Κατ' ἀκολουθίαν αὐταὶ αἱ διευθύνουσαι τάξεις εὐθύνονται περισσότερον διὰ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ ἐκλογικὸν ἀποτέλεσμα, δι' αὐτὴν ἢ ἐκείνην τὴν πολιτικὴν κατεύθυνσιν τοῦ Κράτους.

Ἡ ἄλλη ἀξίωσις, ἐν σχέσει πρὸς τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου, τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ δηλ. καὶ εἰς τὰς γυναῖκας εἶναι μὲν κατὰ βίβιν ἀπὸ ἀπόψεως ἀνθρωπίνων δικαιῶν ἀκλόνητος καὶ δὲν ἔχει διὰ τὸν τόπον μας τοὺς κινδύνους ποῦ φαντάζονται μερικοὶ ἐπιβλαβοῦς ἐπηρεασμοῦ τῆς πολιτικῆς — ὅσον καὶ ἂν ἐπὶ τοιούτου, ἐκ τῆς αἰσθηματικότητος καὶ συντηρητικότητος τῆς γυναικῆς προερχομένου δυσμενοῦς ἐπηρεασμοῦ, ἐστηρίχθησαν ἐδῶ κομματικοὶ ὑπολογισμοὶ — ἢ ἀπομακρόνσεως τῆς γυναικῆς ἀπὸ τὰς σημερινὰς οἰκογενειακὰς ἀσχολίας. Ἄλλὰ πρέπει νὰ ὁμολογηθῆ ὅτι ἡ παραχώρησις αὐτῆ, διὰ νὰ ἀποβῆ καρποφόρος, θὰ ἔπρεπε νὰ ὀριμᾶσθαι κάπως εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ γυναικείου κόσμου καὶ εἰς τοῦτο θὰ συντελέσθαι ὄχι ὀλίγον ἢ παραχώρησις κατ' ἀρχὰς ψήφου εἰς τὰς γυναῖκας διὰ τὴν δημοτικὴν καὶ κοινοτικὴν διοίκησιν, διὰ τὰ ζητήματα τῆς ὁποίας καὶ σχετικὴν γνῶσιν καὶ μεγαλυτέραν παρὰ διὰ τὰ κρατικὰ ἱκανότητα ἔχουν αἱ γυναῖκες.

Περὶ τῆς ἄλλης ἀξιώσεως, ἢ ὁποία ἄλλοῦ ὑποστηρίχθη καὶ ὑποστηρίζεται, τῆς διακρίσεως δηλ. τῶν ἐκλογέων κατὰ ἐπαγγέλματα καὶ ἐνεργείας τῶν ἐκλογῶν ἐπὶ βίσεως ἐπαγγελματικῆς καὶ ἥτις ἐδῶ εἶχεν ἀσθενῆ καὶ ἀσαφῆ μόνον ἀπήχησιν, περιορισθεῖσα, ὡς γνωστὸν, εἰς τὴν κατὰ ἐπαγγέλματα ἑντὸς τῶν κόλπων τοῦ αὐτοῦ κόμματος ὑπόδειξιν τῶν ὑποψηφίων, δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος, ὄχι τόσον διότι ἐδῶ προσκόπτει

εἰς τὴν ἀτελεῖ ἐπαγγελματικὴν ὀργάνωσιν, ὅσον διότι ἡ διαίρεσις τῶν πολιτῶν κατὰ ἐπαγγέλματα πρὸς ἐκλογὴν τῆς ὑπαρχούσης μᾶς καὶ μόντης Βουλῆς, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπορρέει καὶ ἡ Κυβέρνησις, καὶ αὐθαίρετος θὰ ἦτο καὶ ἤθελε συντελέσει νὰ στενεύσῃ ἢ ἀντίληψις τῶν πολιτῶν οἱ ὅποιοι πρέπει νὰ συνηθίζουσι νὰ κρίνουσι τὰ δημόσια πράγματα, ἀποβλέποντες ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερο εἰς τὸ κοινωνικὸν καὶ κρατικὸν σύνολον καὶ ὀλιγώτερον εἰς τὸ ἰδιαίτερον ἐπαγγελματικὸν τῶν συμφέρον.

Ἡ εὐρεία ἐκλογικὴ περιφέρεια, ἡ ὁποία εἰσήχθη, ὡς γνωστὸν, διὰ νὰ πατάξῃ τὴν ἀτομικὴν ἐξάρτησιν τῶν βουλευτῶν ἀπὸ τοὺς ἐκλογεῖς καὶ νὰ ἐξυψώσῃ τὸν πολιτικὸν ἀνταγωνισμόν, εἶχεν ἕως τώρα καλὰ ἀποτελέσματα, ὅσον καὶ ἂν αὐτὰ δὲν ἀνταποκρίνονται ἐντελῶς εἰς τὰς προσωπικὰς τῶν εἰσηγητῶν τῆς. Κατὰ συνέπειαν, ἂν ἐξαίρεση κανεῖς δύο ἢ τρεῖς ὑπερβολικὰ μεγάλας περιφερείας, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ λόγος πλέον σήμερον περὶ περιορισμοῦ τῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν, ὁ ὁποῖος θὰ ἤμποροῦσε νὰ ὑπαγορευθῆ μόνον ἀπὸ φαρμακτικὰς βλέψεις καὶ θὰ εἶχεν ἀσφαλῶς ὡς ἀποτέλεσμα τὸ δυνάμωμα τοῦ προσωπικοῦ κομματισμοῦ.

Ἐξ ἀντιθέτου εἶμαι βέβαιος ὅτι ὠρίμασε πλέον ἡ ἰδέα τῆς ἐλαττώσεως τῆς ἀναλογίας μεταξὺ βουλευτῶν καὶ πληθυσμοῦ τῆς μεταβολῆς τοῦ τεχνικοῦ τρόπου τῆς ἐκλογῆς.

Μετὰ τὴν ὑπάρχουσαν ἐλαχίστην ἐκλογικὴν βᾶσιν πληθυσμοῦ (εἰς βουλευτῆς ἀνὰ 16000 δημότας), ὅμοιαν τῆς ὁποίας δὲν ἔχει κανὲν Κράτος μετὰ πληθυσμὸν ἀνώτερον τοῦ ἑκατομμυρίου, θὰ ἔχωμεν Βουλὴν μεγαλυτέραν ἀπὸ τὴν Βουλὴν Κρατῶν μετὰ πληθυσμὸν ὄχι ἀπλῶς ἀνώτερον τοῦ ἰδικοῦ μας (Σουηδία, Ὀλλανδία, Βέλγιον, Βαυαρία, Αὐστρία), ἀλλὰ καὶ ἀκόμη μετὰ πληθυσμὸν καὶ ὑπεριπλάσιον ὑπερτριπλάσιον τοῦ ἰδικοῦ μας (Σερβία, Ρουμανία, Τσεχόσλοβακία). Τόσος δὲ μέγας ἀριθμὸς βουλευτῶν ποῦ δὲν δικαιολογεῖται καθόλου οὔτε ἀπὸ τὸν βαθμὸν τῆς πολιτικῆς διαπαιδαγωγήσεως τοῦ λαοῦ, οὔτε ἀπὸ τοὺς οικονομικοὺς καὶ κοινωνικοὺς ὄρους τοῦ τόπου, ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα πολλαπλασιασμόν τῶν προσωπικῶν κομματικῶν ἀξιώσεων καὶ καὶ κατάπτωσιν ποιοτικοῦ ἐπιπέδου τῆς Βουλῆς, δυσχεραίνει τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς καὶ ἐλαττώνει τὸ κύρος τῆς. Ἐξ ἄλλου ἢ διὰ σφαιριδίων ψηφοφορία καὶ ἡ συνδεσμένη μετὰ αὐτὴν χρησιμοποίησις σφαιριδιοδοτῶν ἀντιπροσώπων τῶν ὑποψηφίων, ἡ ὁποία συντελεῖ εἰς τὸ νὰ ἐπέρχεται σύγκρισις εἰς τοὺς ἐκλογεῖς ἢ νὰ ἐκδιάζωνται οὗτοι, γενικῶς νὰ νοθεύεται τὸ φρόνημά των καὶ ἐπὶ πλέον παρέχει ἐλευθερίαν εἰς αὐτοὺς νὰ ψη-

φίζουν ὅσοιδήποτε ὑποψηφίους, εἶναι πλέον ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν σύγχρονον ἀντίληψιν σοβαρᾶς ἐνεργείας ἐλευθέρων ἐκλογῶν. Οὐδὲ ἤμπορεῖ, πιστεύω, πλέον νὰ ὑποστηριχθῆ ὅτι ὁ ὑπάρχων ἀριθμὸς ἀγγραμμάτων εἰς τὸν τόπον μας ἀποτελεῖ κάλυμμα καθιερώσεως τοῦ ψηφοδελτίου, ἀφοῦ τοῦτο ἐπιτυχῶς ἐφηρμόσθη εἰς τὴν Θράκην καὶ εἰς ἄλλα Κράτη ποῦ ἔχουν πολὺ μεγαλυτέραν ἀναλογίαν ἀγγραμμάτων, ὅπως εἰς τὴν Ρωσίαν καὶ τὴν Βουλγαρίαν καὶ ἀφοῦ διὰ τῆς ἐκτυπώσεως ψηφοδελτίων μετὰ ἰδιαίτερον, εὐδιάκριτον σῆμα ἢ χρῶμα διὰ κάθε κομματικὴν ἀπόχρισιν καὶ διὰ τῆς ὑποχρεωτικῆς διελεύσεως τῶν ἐκλογῶν πρὸ τῆς παραδόσεως τοῦ ψηφοδελτίου τῶν ἀπὸ ἰδιαίτερου θαλάμου ὅπου νὰ δύνανται ἀπαρτηρήθη νὰ χρησιμοποιοῦν ὅποιονδήποτε θέλουσι ἐκ τῶν ψηφοδελτίων ἢ νὰ κάμουν μεταβολὰς εἰς αὐτὰ, καὶ ἡ μυστικότης τῆς ψηφοφορίας ἐπαρκῶς ἐξασφαλίζεται καὶ οἱ ἀγγράμματοι ἐκλογεῖς διευκολύνονται ἐπαίσθητῶς εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ψηφοδελτίου τῆς προτιμήσεώς των.

Καὶ τώρα ἔρχομαι εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ σημαντικωτέρου ζητήματος, τοῦ τρόπου δηλ. τῆς κατανομῆς τῶν βουλευτικῶν θέσεων ἐπὶ τῆ βᾶσει τῶν ἐκλογικῶν ἀποτελεσμάτων.

III

Τὸ ἐκλογικὸν σύστημα ὀφείλει νὰ ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς βᾶσεις τοῦ σχετικοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ πολιτεύματος, ἀφοῦ τοῦτο τίθεται εἰς λειτουργίαν διὰ τῶν ἐκλογῶν.

Βᾶσεις τῶν κοινοβουλευτικῶν πολιτευμάτων εἶναι πρῶτον ἡ ἀρχὴ τῆς πλειοψηφίας, δηλ. ἀρχὴ ὅτι τελικῶς πρέπει νὰ ἐπικρατῆ ἡ γνώμη τῆς πλειοψηφίας, δεύτερον ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος τῶν πολιτῶν, ἡ ἰσοπολιτεία, ἡ ὁποία, πλὴν ἄλλων, δὲν ἐπιτρέπει ὥστε μιὰ ὁμάς πολιτῶν νὰ ἔχῃ ὀλιγώτερα δικαιώματα ἀντιπροσωπεύσεως εἰς τὸ νομοθετικὸν σῶμα, δηλ. μικροτέραν δυνατότητα συμμετοχῆς εἰς τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν ἀπὸ ἄλλην ἰσάριθμον ὁμάδα πολιτῶν.

Τὸ σύστημα τῆς κατὰ πλειοψηφίαν ἐκλογῆς, κατὰ τὸ ὅποιον αἱ βουλευτικαὶ θέσεις κατακτώνται ἀπὸ τοὺς σχετικῶς πλειοψηφοῦντας ὑποψηφίους συντελεῖ αὐτόχρημα εἰς καταπάτησιν τῶν βᾶσεων τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος. Ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσοπολιτείας κατὰ κανόνα παραβιάζεται, ἀφοῦ ἀρκεῖ καὶ ἡ ἐλαχίστη πλειοψηφία, ὅπως κατακτηθῆ εἰς μίαν ἐκλογικὴν περιφέρειαν εἴτε μία εἴτα, ὅπου ἰσχύει τὸ ἰδικόν μας

1 Πρὸς τὸ ἀριθμὸν τῶν βουλευτῶν δύο ἄρθρα μου εἰς τὴν «Πατριδα» τῆς 23 καὶ 24 Μαΐου 1922 ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ Παλαιοκομματισμὸς ἐτοιμάζει τὴν πανοπλίαν του».

σύστημα τῆς εὐρείας περιφέρειας με πολλές βουλευτικές θέσεις, πολλές δεκάδες βουλευτικῶν θέσεων καὶ κατὰ συνέπειαν ὅπως ἀποκλεισθῶν ἀπὸ τὴν Βουλὴν ἰσχυραὶ πολιτικαὶ μερίδες τοῦ λαοῦ ἢ ἀντιπροσωπευθῶν με ἀριθμὸν βουλευτῶν ἀναλόγως κατώτερον τῶν δυνάμεων τῶν.

Ἄλλὰ δὲν εἶναι μόνον τοῦτο. Εἶναι εὐκόλον με τὸ σύστημα αὐτὸ νὰ κατακτηθῶν αἱ περισσότεραι βουλευτικαὶ θέσεις ἀπὸ τὸ μειοψηφοῦν εἰς τὸν λαὸν κόμμα, νὰ ἐπικρατήσῃ δηλ. ἡ γνώμη τῆς μειοψηφίας ὄχι τῆς πλειοψηφίας. Καὶ τοῦτο δύναται νὰ συμβῇ, λόγῳ τοῦ δυσαναλόγου καταμερισμοῦ τῶν δυνάμεων ἐκάστου κόμματος εἰς τὰς διαφόρους ἐκλογικὰς περιφέρειας, ὅχι μόνον ὅταν ὑπάρχουν περισσότερα τῶν δύο κόμματα καὶ ὡς ἐκ τούτου διευκολύνεται ἡ ἐπικράτησις ὄχι μὲν τοῦ ἀπολύτως ἀλλὰ σχετικῶς πλειοψηφοῦντος κόμματος, ἀλλὰ καὶ ὅταν παλαιῶν δύο μόνον κόμματα καὶ οἱ ἐκλεγόμενοι ἔχουν ὑπὲρ αὐτῶν τὴν ἀπόλυτον πλειοψηφίαν τῶν ἐκλογέων τῆς περιφέρειας τῶν. Ὅπως ζωγραφίσω τὴν δυνατότητα τοιοῦτου ἀποτελέσματος φέρω τὸ ἑξῆς παράδειγμα. Ἄς ὑποθεθῇ ὅτι ἓνα Κράτος διαιρεῖται εἰς 16 ἐκλογικὰς περιφέρειας, ὅτι εἰς καθὲς περιφέρειαν ἐκλέγονται δέκα βουλευταὶ καὶ ψηφίζουν 10.000 ἐκλογεὶς καὶ ὅτι εἰς τὰς δέκα ἐκ τῶν περιφερειῶν τούτων οἱ συνδυασμοὶ τοῦ ἑνὸς τῶν δύο ἀντιμαχομένων κομμάτων, τοῦ κόμματος Α, λαμβάνουν ἀνὰ 6000 ψήφους, εἰς τὰς ὑπολοίπους δὲ ἕξ ἀνὰ 2000. Οἱ συνδυασμοὶ τοῦ ἀντιθέτου κόμματος, τοῦ κόμματος Β, λαμβάνουν φυσικὰ τὰς ὑπολοίπους ψήφους, δηλ. εἰς τὰς δέκα πρώτας περιφέρειας ἀνὰ 4000 ψήφους, εἰς τὰς ὑπολοίπους ἕξ ἀνὰ 8000 ψήφους. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ὅτι ἐπὶ 160000 ἐκλογέων τὸ κόμμα Α, ἔχον καθ' ἕνα τὸ Κράτος 72000 ψήφους ($10 \times 6000 + 6 \times 2000 = 72000$) δηλ. μειοψηφίαν, κερδίζει 100 βουλευτικὰς θέσεις ἐπὶ 160, δηλ. τὴν πλειοψηφίαν, ἐνῶ τὸ κόμμα Β, καίτοι πλειοψηφοῦν με τοὺς 88000 ὁπαδούς του ($10 \times 4000 + 6 \times 8000 = 88000$), δὲν κατορθώνει νὰ κερδίσῃ παρά 60 μόνον βουλευτικὰς θέσεις, δηλ. σχεδὸν μόνον τὸ τρίτον τοῦ συνόλου.

Ἡ σύπτωσις αὐτὴ δυσαναλόγου κατανομῆς τῶν δυνάμεων τῶν κομμάτων δὲν εἶναι φανταστικὴ. Τρανὸν καὶ κλασσικὸν παράδειγμα τοιαύτης συμπτώσεως παρουσιάζουν αἱ ἐκλογαὶ εἰς τὸ Βέλγιον τὸ 1870. Κατ' αὐτὰς οἱ Κληρικὸφρονες, ἐνῶ ἔλαβαν ἐν συνόλῳ μόνον 35.501 ψήφους, κατέκτησαν 72 βουλευτικὰς θέσεις, δηλ. τὴν πλειοψηφίαν. Ἐξ ἀντιθέτου οἱ Φιλελεύθεροι με 42.058 ψήφους ἐν συνόλῳ ἐπέτυχαν μόνον 52 βουλευτικὰς θέσεις. Ἡ κατάφωρος αὐτὴ ἀδικία ἔδοσεν ἀφορμὴν νὰ ἀρχίσῃ εἰς τὸ Βέλγιον ζωηροτάτη κίνησις, ἥτις κατέληξεν εἰς

τὰ 1899 εἰς τὴν κατάργησιν τοῦ συστήματος τῆς κατὰ πλειοψηφίαν ἐκλογῆς.

Εἰς τὴν Ἑλβετίαν ἐπανειλημμένως αἱ ἐκλογαὶ εἰς τὰ Καντόνια κατέδειξαν τὴν κατάφωρον ἀδικίαν ποῦ δύναται νὰ προκαλέσῃ τὸ σύστημα τῆς κατὰ πλειοψηφίαν ἐκλογῆς. Ἀναφέρω δύο παραδείγματα ἀπὸ τὰ πολλὰ ποῦ ὑπάρχουν.

Εἰς τὸ Καντόνιον Tessin τὸ 1889 εἰς τὰς ἐκλογὰς τοῦ μεγάλου καντονιακοῦ συμβουλίου, οἱ συντηρητικοὶ με 12,783 ψήφους ἐξέλεξαν 77 βουλευτάς, ἐνῶ οἱ φιλελεύθεροι με 12,166 ψήφους δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐκλέξουν παρά μόνον 35. Τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο ἐπροκάλεσεν ἐπαναστατικὴν ἐξέγερσιν ἡ ὁποία κατέληξε μετὰ δύο ἔτη εἰς τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ συστήματος κατὰ πλειοψηφίαν ἐκλογεὶς με τὸ ἀναλογικόν. Εἰς τὸ καντόνιον Solothurn τὸ 1892, εἰς τὰς ἐκλογὰς τοῦ καντονιακοῦ συμβουλίου οἱ ἐλευθερόφρονες με 4226 ψήφους ἐξέλεξαν 47 ἀντιπροσώπους, οἱ συντηρητικοὶ με 2867 ψήφους μόνον 3. Μετὰ τὴν ἀδικίαν αὐτὴν ἔκβασιν τῶν ἐκλογῶν ἐπετάθη ἡ ὑπάρχουσα κίνησις πρὸς καθέρωσιν τοῦ ἀναλογικοῦ ἐκλογικοῦ συστήματος, ἡ ὁποία ἐπραγματοποιήθη εἰς τὰ 1895.

Κατὰ τὰς βουλευτικὰς ἐκλογὰς τοῦ περασμένου ἔτους εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὅπου ἰσχύει ἐπίσης τὸ ἰδικόν μας σύστημα τῆς κατὰ πλειοψηφίαν ἐκλογῆς, ἔλλα με ἐκλογικὰς περιφέρειας, εἰς τὰς ὁποίας ἐκλέγονται, ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, ἀνὰ εἰς βουλευτῆς, ἐπὶ 14 ἑκατομμυρίων περίπου ψηφισάντων, ἔλαβαν οἱ συντηρητικοὶ, δηλ. οἱ υποψήφιοι τῆς Κυβερνήσεως 5,3 ἑκατομμύρια, οἱ Φιλελεύθεροι τῶν δύο ἀποχρώσεων 4,2 ἑκατομμ., τὸ ἐργατικὸν κόμμα 4,1 ἑκατομμ., καὶ οἱ ἀνεξάρτητοι υποψήφιοι 0,4 ἑκατομμ. Δηλ., οἱ υποψήφιοι τῆς Κυβερνήσεως ἐμειοψήφησαν ἀπέναντι ὅλων ὁμοῦ τῶν κομμάτων τῆς ἀντιπολιτεύσεως κατὰ $3\frac{1}{2}$ περίπου ἑκατομμύρια ψήφους. Ἐν τούτοις ἐπέτυχαν τὰ $\frac{2}{3}$ περίπου τῶν βουλευτικῶν θέσεων. Αὐτὸς δὲ πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως Bonar Law ἐξελέγη βουλευτῆς, ἀν καὶ ἡ πλειοψηφία τῶν ψηφισάντων ἐκλογέων τῆς περιφέρειας του τὸν κατεψήφισεν. Ὅμοίως ἐξελέγησαν, ἀν καὶ ἔλαβαν περισσότερα μαῦρα παρά ἄσπρα, ὅπως θὰ ἐλέγαμεν ἡμεῖς, 178 βουλευταὶ.

Τὰ τοιαῦτα ἀποτελέσματα ἔδοσαν εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἀφορμὴν εἰς ζωηρὰν κριτικὴν καὶ εἰς σκέψεις περὶ μεταβολῆς τοῦ ἐκλογικοῦ συστήματος.

IV

Εἰς τὸν τόπον μας οὐδέποτε ἠρευνήθησαν τὰ ἐκλογικὰ ἀποτελέσματα, ὅπως ἐξακριβωθῇ κατὰ πόσον αὐτὰ ἀνταποκρίνονται εἰς τὸ πο-